
Zničí eurofondy vědu a školství?

Zničí eurofondy vědu a školství?

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

27.6.2012 Hospodářské noviny Strana 9 Názory, autor: Jiří Zlatuška

Nejen Nečasova, ale i předchozí vlády v posledních letech tvrdily, že evropské strukturální fondy výrazně zlepšily jak situaci českého školství, tak i vědy. Kvůli ohromným sumám, o které se celkově jedná, vznikla určitá rivalita mezi mimopražskými a pražskými institucemi. A protože se jedná o peníze určené především pro vyrovnání ekonomické úrovně různých regionů v Evropské unii, je Praha z jejich přímého užití vyloučena a zřejmě také nejvíc doplatí na výsledky auditů a jejich důsledky v podobě zastavení čerpání těchto financí. Evropské peníze se tak pro školství a vědu stávají darem danajským.

Systém pštros Riziko pro české veřejné rozpočty spočívající v předfinancování projektů bylo od počátku známo. Prostředky po startu projektu na jeho financování pocházejí výhradně z domácích zdrojů a teprve uznatelné výdaje jsou následně propláceny z bruselských fondů. Je tedy logické, že je nutné předcházet škodám nebo je aspoň minimalizovat tam, kde během realizace dojde k chybám.

Životně důležité je tak fungování mechanismů, které chyby odhalí už na nejnižší možné úrovni. Vysloveně škodlivé je tak propojení pravomocí čerpání i kontrol do jednoho místa. To umožňuje snáze podlehnout pokušení a kontrolní výsledky přikrašlovat. Je chybou, že se na rozdíl od nejvyššího soudnictví nebo kontroly zadávání veřejných zakázek nešlo od počátku cestou nezávislé kontrolní instituce s řízením odděleným od vedení resortů s politickým zájmem na utrácení, včetně umístění takové kontrolní instituce mimo Prahu. Koneckonců i Brusel je kontrolován auditory z Lucemburska.

V Česku se zdá, že namísto sebezáchovných preventivních opatření převládá taktika čekat až na výhrady bruselských institucí. To ovšem připomíná pštroso s hlavou v písku. Elegantní opeření kolem koukajícího zadku může být krátkodobě jedním z nástrojů v kampaních získávajících voličskou přízeň, výsledné škody se však nepříjemně kupí a na jejich zúčtování stejně nakonec dojde.

Vytloukání klínů Sám problém Bruselem neproplatitelných nákladů je jen částí většího břemene, které po vládách několika posledních let zůstane, a to včetně dalších negativních dopadů pro pražské instituce, jež se i na dalších celkových nákladech budou muset podílet – v té podobě, že přijdou o část peněz, kterou by za normálních okolností dostaly z veřejných rozpočtů.

Ve školství hrozí katastrofálními efekty vytloukání klínu klínem, kdy se chybějící provozní prostředky budou doplňovat z evropských rozvojových projektů. Mzdová přilepšení, která jednotlivcům tyto projekty přinášejí, dosahovala částek jednoho milionu korun ročně, které například ministryně Fischerovy vlády Miroslav Kopicová nebo někdejší šéf evropských programů na ministerstvu školství Jan Vítula byli ochotni nechat proplácet „expertům projektu“ reformy terciárního vzdělávání vedle příjmů z jejich vlastního zaměstnání.

Co Čech, to stratég Megaprojekty, jejichž posledním příkladem je rozbíhaný projekt KREDO předpokládající za částku dosahující 1,5 miliardy vytvářet na 72 vysokých školách strategie a analýzy výhledem do roku 2020, jsou dalším krokem tímto směrem. Zde je například absurdním záměrem zapojení celkem 10 tisíc pracovníků do tvorby příslušných strategických materiálů. Pokud by se vůbec na našich vysokých školách našlo tolik kvalifikovaných akademických pracovníků, aspirujeme zřejmě na to, aby rčení „co Čech, to stratég“ nahradilo starší slogan o muzikantech.

Dá se s jistotou říci, že takové projekty nemohou vůbec počítat s nějakou návratností v budoucnu. Vysvětlení toho, jak jsou koncipovány, je nejlépe vidět na utrácení obrovských částek peněz na dočasné přilepšení řešitelům. Je jasné, že ti tak budou zainteresováni jednak na projektech samotných, ale hlavně na tom, aby tento stav pokud možno nekritizovali. Jenže tyto částky na udržitelnost bude muset školství na všech úrovních v budoucnu uhradit už ne z unijních, ale z vlastních prostředků. A tyto peníze pak budou ještě víc chybět jinde – tam, kde je jich již dnes málo.

Vražedná kombinace Doposud si mohly pražské instituce stýskat jen kvůli tomu, že se jich prostředky operačních programů netýkaly. Ale v budoucnu se to může ještě zhoršit, protože přijdou i o část peněz z rozpočtu, které by za normálních okolností dostaly. Peníze totiž poplynou na dokončení projektů, které nám Brusel odmítne proplatit kvůli tomu, že se jen dofinancovaly provozní výdaje místo toho, aby prostředky šly na vyrovnání ekonomických rozdílů mezi regiony. A bude se tak dít už jen proto, aby se nakonec neefeklo, že tyto projekty byly neúspěšné.

To samé se týká i velkých vědeckých projektů realizovaných operačním programem Výzkum a vývoj pro inovace. Personální změny ve složení vládní Rady pro výzkum vývoj a inovace z loňského podzimu svědčí o tom, že právě to je jednou z budoucích priorit rozhodování na této úrovni.

Projekty, které si návratnost měly původně hypoteticky zajistit samy, budou na prostředcích ze státního rozpočtu životně závislé. Finanční situaci školství a vědy tak kombinace rozpočtových škrťů a závazků, které takto vznikají navíc, ohrozí v budoucnu ještě výrazněji, než by mu škodily jen samotné plánované redukce výdajů pro příští léta. Ve školství hrozí katastrofálními efekty vytloukání klínu klínem, kdy se chybějící provozní prostředky budou doplňovat z evropských rozvojových projektů.